

Hughes, E.C. (1958) *Men and their work*. Glencoe, IL: Free Press.

Julkunen, R. (2008) *Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.

Rinne, R. & Jauhiainen, A. (1988) *Koulutus, professionaalituminen ja valtio. Julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa*. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A: 128. Turku: Turun yliopisto.

Sisälle valimoon

■ **Juhani Kirjonen: *Ulos rautahäkistä. Metelin historia. Jyväskylä, Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. 2010. 281 s.***

”- ... kun meet lääkärille ja yskit vähän, sulla on kivi, pöly ja keuhko samassa kourassa.”

Rautpohjan Valimon pääluottamusmies Otto Haverinen (s. 3)

Työolosuhteet, terveydentila ja liikunta ovat yhteiskuntapolitiittisesti kuumia aiheita tänäkin päivänä, kun uusin kansallinen missio on työurien pidentäminen. Juhani Kirjonen on kirjoittanut karheen ja rosoisen kuvauksen näiden kysymysten uraa uurtaneesta tutkimushankkeesta.

Työelämän huonontumisesta on kiistelty tällä vuosituhanella. Tilanne on kuitenkin ainakin työturvallisuuden ja työsuojelun näkökulmasta paljon parempi kuin 1960- ja 1970-luvuilla. Silloin työntekijöiden fyysinen terveys oli joko välittömässä tai pitkäaikaisen altistuksen vuoksi hiipivässä vaarassa, kun eri metallit, kivipöly, kaasut, liuottimet ja tomut imeytyivät elimistöön joko ihon läpi tai hengittämällä keuhkojen ja verenkierron kautta ja aiheuttivat myrkytys- ja ammattitautiriskejä. Lisäksi monet työntekijät altistuivat säteilylle, melulle, tärinälle, vedolle, kylmyydelle, kuumuudelle tai lämpötilavaihteluille.

Esimerkiksi metsätyömiehet kärsivät tärinätaudista. Valimotyöntekijät ja kiviporarit altistuivat pölykeuhkollen. Salakavalin työpaikkojen uhka oli asbesti, joka aiheutti vuo-

siakin altistumisen jälkeen syöpäsairauksia. Tuotantoon tulleet uudet kemikaalit ja myrkyt aiheuttivat ihmisille terveyshaittoja, jotka huomattiin vasta paljon näiden aineiden käyttöönoton jälkeen. Useissa työläisammateissa vain harvat pysyivät hengissä tai jaksivat töissä vanhuuseläkeikään saakka.

Valtiovalta alkoi uudistaa vanhentunutta ammattientarkastus- ja työturvallisuuslakia. Uudistamisoffensiivi eteni vuosina 1971–1975, mutta työturvallisuuslain korvaaminen työsuojelulaille epäonnistui Suomen Työnantajain Keskusliiton ja porvaripuolueiden asettuessa yhä tiiviimpään vastahankaan komiteoissa, julkisessa keskustelussa ja eduskunnassa. Autonkuljettajien työ- ja lepoaikoja koskenut työaikalain muutos vuonna 1975 oli viimeinen merkittävä uudistus, jossa porvaripuolueet kokivat tappion. Vasemmiston voitto oli mahdollinen vain siksi, että Suomen Maaseudun Puolueen (SMP) ja Suomen Kristillisen Liiton eduskuntaryhmät kannattivat autonkuljettajien työaikojen rajoittamista. Työsuojelulainsäädäntöön ei vuoden 1975 jälkeen tullut pitkään aikaan muutoksia.

Työsuojeluasioissa SMP teki selvän pesäeron keskustapuolueeseen. Esimerkiksi SMP:n puheenjohtaja Veikko Vennamo oli vuonna 1972 niin innoissaan Paasion sosialidemokraattisen vähemmistöhallituksen esityksestä työsuojelun valvontalaista, että hän joi välilihoodolla kannusti lakiesityksen esitellyttä ministeri Ahti Fredrikssonia. Vennamo kuitenkin paheksui työsuojeluasioiden laiminlyöntiä vuosikymmenien ajan, vaikka eduskunnassa

oli kahdesti ollut vasemmistoenemmistö ja vaikka työntekijöitä edustavat järjestöt olivat Suomessa olleet pitkään vaikutusvaltaisia.

Professori Juhani Kirjonen on eläkkeelle päästyään julkaissut muistelmateoksen noista kuohuvista vuosista, jolloin työelämän tutkimus kytkeytyi työolojen parantamiseksi käytyyn poliittiseen kamppailuun. Kirjan on hyvä, mutta otsikko on epäonnistunut. Tutkijat halusivat raudan kanssa taloudellisen pakon vuoksi työskentelevien kanssa mahdollisimman läheiseen vuorovaikutukseen, joten mielestäni ”Sisään metallitehtaaseen” olisi ollut osuvampi pääotsikko. Alaotsikko Metelin historia on historiantutkijan mielestä juhlallinen ja jopa harhaanjohtava. Kyse on kansainvälistä mainetta saavuttaneen vuonna 1970 alkaneen Metalliteollisuuden henkilöstöjen työolosuhteet, terveydentila ja liikuntakäyttäytyminen (Meteli) tutkimushankkeen keskeisen toimijan, Juhani Kirjosen, henkilökohtaisista muistelmista, joissa oma näkökulma, omat muistiinpanot, säilyneet lehtileikkeet ja omat muistikuvat ovat luoneet pohjan jännittäväälle kuvaukselle.

Juhani Kirjosen kirjassa on kolme mielenkiintoista tarinaa, jotka kulkevat limittein. Ensimmäinen tarina kertoo tutkimushankkeen muotoutumisesta, toteuttamisesta ja kansainvälisesti merkittävistä pitkätaimaineistoihin perustuvista tutkimustuloksista. Tämä tarina on pisin, koska se jatkaa kirjan alusta loppuun.

Toinen tarina kuvaa laadukkaan tutkimushankkeen ajautumista tiedepoliittiseen myrskynsilmään 1970-luvun puolivälissä. Kirjosen kuvauksessa ei ole olennaista se, johtuiko tämä tutkijoiden radikalisoitumisesta – esimerkiksi Jeddi Hasanin ihastumisesta valtiomonopolistisen kapitalismin teorioihin – vai työnantajien työsuojel uudistusten taloudellisten kustannusten ja työnjohto-oikeuden rajoittamiseen liittyvien pelkojen kasvusta. Kirjosen toisen tarinan

vahvuus on siinä, että hän kuvaa, kuinka kovaa ja häikäilemätöntä laadukkaan tutkimushankkeen tahallinen häpäisy oli. Tässä suhteessa Metalliteollisuuden Työnantajaliitosta Suomen Työnantajain Keskusliiton tiedotusosaston johtajaksi siirtynyt Ari Valjakka oli kovin propagandisti.

Tämä tarina on kirjan tiheintä kerrontaa. Se on myös opetusaineistoa siitä, kuinka vaikeata on vastineilla kumota systemaattista ja päättäväistä mustamaalaus-kampanjaa. Tarinan sankariksi nousee Kettil Bruun, joka sitkeästi perusteli ja puolusti sitä, miksi Suomen Akatemia oli rahoittanut Meteli-tutkimusta. Kirjonen kuvaa tarkasti Seppo Sisätön ”Operaatio nollatutkimuksen” Meteliin kohdistaman kritiikin, joka oli osa oikeiston tiedepoliittista vastaiskua.

Kirjonen ei kuitenkaan kiinnitä huomiota siihen, että samaan aikaan Sisätön kirjan kanssa valmistui Työsuojelukomitean mietintö syyskuussa 1974. Jeddi Hasanin komiteamietintöön jättämä eriävä mielipide tarkoitti käytännöllistä ja ideologista pesäeroa SDP:hen, jonka jäsen hän oli ollut. Hasanin komiteatyöskentely oli varmasti seikka, joka kytki tutkimus-, tiede- ja työsuojelupolitiikan vielä tiiviimmin yhteen kuin Kirjonen kuvaa.

Kirjosen kolmas tarina avaa näkökulman tieteellisen rahoituksen, virkahakujen, tutkimusryhmien sisäisten ja kilpailevien tutkimussuuntien ongelmien ja ristiriitojen maailmaan, jossa hyvin menestyneetkin toimijat saavat usein sielulle petyviä vaurioita. Juhani Kirjonen kuvaa tieteellisten liittoutumien, heimojen ja antipatioiden maailmaa avoimesti nimet mainiten. Kuten parhaimpaan draamaan sisältyy tiedeyhteisön sisäiseen elämään katkeruutta, iloa, ystävyyttä, petoksia ja tietysti lopulta ylpeyttä siitä, että on saanut olla mukana mielenkiintoisessa ja yhteiskunnallisesti merkittävässä tutkimuksessa.

Tapio Bergholm